

estat condemnat a la seva sort. Ha penjat a la porta del seu tuguri un gran rètol que diu «*Ejerce sin título*» i allí rep la clientela que els curanderos rebutgen o s'espolsen. A la nit, per consolar-se, beu el tequila que ella li serveix, dòcil, fins que cau. Absorbit pel tròpic, ha passat a formar-ne part: «Aspiro amb avidesa la fortor densa, feta d'humitat i de barcaassa, de fruites podrides i de llot, de peix assecat al sol i de femta característica d'aquesta banda de la ciutat... Sóc un tauró amb l'ham a l'entranya... *Ejerce sin título*... Sempre, fins ara, després de cada aventura, ha succeït quelcom que, a darrera hora, m'ha deixat malmès però lliure, ensagnat però solitari... He engolit el darrer esquer?... Visc amb ella. Sovint canta, amb una pronunciació deplorable, la vella tonada, i el pont d'Avinyó pentina per un moment l'ample corrent del Nautla, després

perd un a un els arcs i resta penjat, frèvol i vacil·lant pont tropical... Aquí ens estem ella i jo, sense esperar res, amb la inútil certitud que no som ben bé d'aquí, però convençuts que mai no fugirem, agafats de la mà, d'aquests aiguamolls pestilents i calitjosos. [...] I així visc, així vaig tirant, per equivocació, per mandra, per covardia, perquè sí...»

Com havíem anunciat, el discurs es tanca amb aquest enllaç amb la «proposició a demostrar» i, doncs, amb la verificació —amb totes les conseqüències— de tot allò que hem anat assenyalant seguint la «demostració» és a dir, llegint el relat com el mateix relat proposa, com una paràbola de l'exili i, també, com una reflexió sobre els avatars a què està sotmesa la pretesament lliure condició humana.

MARIA CAMPILLO

El moviment poètic de la postguerra valenciana, per Mavi Dolç i Assumpció Bernal

Literàriament parlant, la postguerra reuneix unes característiques peculiars. Hom tendeix a pensar que als ulls del nou govern del dictador el País Valencià era una zona menys perillosa que altres regions de l'estat pel que fa al nacionalisme polític.¹ El buit his-

toriogràfic és, tanmateix, aclaparador, i la nostra manca de coneixements sobre el període abraça no sols el lent

tebració nacional. Durant la República el sistema de partits catalans s'estructura al voltant de la Lliga Catalana —ja en procés de davallada—, l'Esquerra Republicana i la CNT. El catalanisme, en aquests moments, i amb l'ajuda de l'Estatut i de la Generalitat, havia armarat ja els programes i el comportament de tots els grups polítics, fins i tot els anarquistes.

1. Galícia, Euskadi i Catalunya havien aconseguit d'estructurar uns partits nacionalistes al llarg del primer terç del segle que durant la República ja eren ben representatius en l'espectre polític de cadascun d'aquests territoris, encara que amb diferent vitalitat i força. Galícia s'havia dotat el 1931 d'un Partido Galeguista que aconseguí la consolidació d'un galleguisme de masses i la creació d'una certa consciència nacional gallega, però no reeixí a l'hora d'erigir-se com a partit hegemònic. El Partit Nacionalista Basc, amb una història més dilatada —els primers èxits electorals els assolí amb la integració, el 1898, d'un sector de la burgesia no monopolística bascaïna—, havia aconseguit que, en la seua lluita per l'hegemonia política, s'identifiqués el partit amb l'únic País Basc possible. Malgrat que les candidatures del Front Popular van resultar més votades que les del PNB a les eleccions del febrer de 1936, el Partit Nacionalista Basc s'assegurà —gràcies a la necessitat que tenia el govern republicà de la fidelitat del PNB envers la República— l'aprovació de l'Estatut d'Euskadi i la presidència del nou govern, és a dir, l'hegemonia en la política basca. Pel que fa a Catalunya, és ben sabut que la presència del regionalisme aviat hi esdevé hegemònica i que la presència de la Lliga en les institucions catalitzà la ver-

El valencianisme polític, altrament, mai no havia aconseguit influir més enllà dels limitats termes de l'intel·lectualisme més conscienciat amb els problemes del País. Tots els intents per aconseguir representació política van fracassar, fins i tot l'experiència de la Unió Valencianista. Amb la República, l'Agrupament Valencianista Republicà va assolir de col·locar dos dels seus membres com a regidors de la ciutat de València en les eleccions del 14 d'abril de 1931, i l'Esquerra Valenciana obtenia una acta de diputat en les generals del 16 de febrer de 1936 (l'escó serà per a V. Marco Miranda, que una vegada a Madrid s'integrarà en la minoria parlamentària d'Esquerra Catalana). La situació política per al valencianisme semblava la ideal per fer el salt definitiu davant quan el cop militar d'aquell any deturà qualsevol projecte de caire nacionalista. D'altra banda, hem de referir-nos necessàriament a la falta de vertebració que patia —i encara pateix— el País, fet que dificultà i impedí l'assoliment d'una mancomunitat de la qual es parlava des del 1907, i d'un estatut d'autonomia que ja es veia pròxim quan esclatà la insurrecció militar.

procés de represa cultural que durarà tres dècades, sinó també les coordenades socials i polític-econòmiques en què es mou. És a dir, que ens enfrontem a una etapa històrica clau per entendre el desvetllament d'una producció literària madura i homologable a la del Principat sense comptar-hi amb cap estudi profund, monogràfic, i únicament amb aproximacions parcials des del punt de vista socio-econòmic.²

En aquest context pretenem d'esbossar, ni que només siga com a introducció a un període particularment complex i emboirat a causa de les circumstàncies polítiques que l'emmarquen, una aproximació al petit món que a la València del 40 al 60 es proposà de reprendre una tasca que la guerra havia estroncat.

La feblesa del nacionalisme polític de pre-guerra a què ens hem referit adés degué afavorir la identificació, per part del règim, del conreu de l'idioma amb els entreteniments sentimentals i jocfloralescos. Lo Rat Penat,³ que des de la seua fundació el 1878 havia estat en mans del sector més conservador —que mai no va fer de la Renaixença una «qüestió» política—, estava destinada a ser la institució valenciana per excel·lència i, per tant, tot un símptoma d'atonía cultural. La nul·la perillositat social que, en justícia, s'atribueix a *l'alma mater* de la Renaixença no aconseguirà d'amagar, de tota manera, que la realitat històrica del valencianisme havia estat tota una altra cosa: les fites veritablement fecundes del nacionalisme valencià s'hi havien produït al marge, a l'entorn d'entitats

impossibles de perpetuar amb l'adveniment de la dictadura.⁴

Efectivament, Lo Rat Penat, en aquells anys, va adoptar l'actitud cívica i literària que els dirigents n'esperaven: la defensa d'uns valors ultraconservadors i el conreu d'una literatura folklorica i populista. Malgrat tot, les característiques suara esmentades no impediren que, en ser Lo Rat Penat l'única entitat que romangué enmig d'un panorama erm, es convertís aviat en la seu on s'arreceraren alguns dels qui no renunciaven a treballar per la cultura del país al costat dels «apolítics» de sempre, cosa que no trigarà a enfrontar-los, com veurem més endavant, amb el sector més purista i renovador.⁵

Entre aquells que van decidir d'utilitzar Lo Rat Penat com a plataforma des de la qual planificar una tasca a llarg termini, hi havia Carles Salva-

4. Ens referim a totes les entitats i institucions que des de l'últim terç del segle XIX han propugnat una major politització i s'han marcat com a objectiu una major implantació social del valencianisme. Des del fracàs de la línia populista de Llobart, aquests grups s'han mantingut al marge de Lo Rat Penat si no hi han entrat en franca oposició pel que el ratpenatisme tenia d'arqueològitzant i autocontemplatiu, de reaccionari. En aquesta línia, podem citar des de la societat València Nova, fundada el 1904 a partir d'una escissió de la institució degana, fins a la creació, per exemple, d'Acció Cultural Valenciana el 1930, una iniciativa que volia aglutinar la dreta i l'esquerra en un projecte nacional. Podeu consultar un clàssic com ara Alfons CUOÓ, *op. cit.*, i també per a una informació més detallada de la pre-guerra Assumpció BERNAL i Ferran FABREGAT, *Alguns apunts per a la història del valencianisme polític*, «Afers. Fulls de Recerca i Pensament», núm. 4 (Catarroja-Hospitalet 1986), ps. 421-444.

5. L'anomenada generació dels trenta havia estat la gran impulsora del procés de redreçament en la doble vessant cultural i política. A nivell lingüístic i literari fou clau el paper exercit pel grup que s'aplega a l'entorn de la revista «Taula de les Lletres Valencianes» (1928-1930), de la qual fou membre destacat Carles Salvador. Ultra els nombrosos articles que existeixen ja sobre aquest període, pagarà la pena de resseguir-lo en l'estudi global de Vicent SIMBOR I ROIG, *Els fonaments de la literatura contemporània al País Valencià (1900-1939)* (Montserrat 1988). Més específicament podem resseguir també en Carme GREGORI I SOLDEVILA, *La discussió avantguardista valenciana*, dins «Miscel·lània A. Badia i Margarit», vi, (Montserrat 1987), el paper que hi va fer Carles Salvador a favor de la revolució temàtica i d'estil, dels «ismes» com a motor modernitzador en les lletres valencianes. Ara, tanmateix, refusarà la «normalitat» en favor d'un hipotètic acostament de la literatura al poble.

2. Podem citar, entre d'altres, J. M. BERNABÉ MAESTRE, *Indústria i subdesenvolupament al País Valencià* (Ciutat de Mallorca 1975); Josep DAMIÀ MOLLÀ, *La formació social valenciana dels anys 70. Anàlisi de les relacions socials del procés de treball durant les dècades 50 i 60*, «Arguments», núm. 2 (València 1975) i Vicenç ROSSELLÓ i Emèrit BONO, *La banca al País Valencià* (València 1973).

3. Per a una història purament informativa de la «societat d'aimadors de les glòries valencianes» vid. Antoni IGUAL UBEDA, *Història de Lo Rat Penat* (València 1959). Una visió molt més crítica centrada en els aspectes que més ens poden interessar en un repàs del desenvolupament del regionalisme/nacionalisme i de la producció literària escrita en català al País de la Renaixença ençà, la podeu trobar a Alfons CUOÓ, *El valencianisme polític, 1874-1936* (València 1971); Joan FUSTER, *Nosaltres els valencians* (Barcelona 1962); i, en general, tots els estudis que s'hi han acostat amb rigor de Sanchis Guarner, Ricard Blasco etc.

dor, el gran modernitzador de les lletres valencianes durant els anys trenta, l'escriptor que propugnava una estètica «avantguardista» davant les fórmules llorentianes, i que ara veu en el sentimentalisme paisatgístic i la facilitat lingüística l'única possible salvació literària.⁶ Les escoles minoritàries —deia— hi tenen el seu lloc, però la literatura valenciana no es pot mantenir només amb elles.⁷ Cal, però, no confondre aquest clam per la facilitat lingüístico-literària amb les rebaixes de tipus ortogràfic o gramatical a què ens tenien acostumats molts escriptors en el primer terç de segle.⁸ L'aposta pel neopopulisme de Carles Salvador només tenia a veure amb l'abandó de tècniques agosarades i de temes que s'allunyassen excessivament dels arguments anecdòtics de fàcil comprensió per al públic en general, sense qüestionar-hi mai, però, la correcció idiomàtica.⁹

En el moment de fer un balanç de l'aportació que van fer aquests homes al valencianisme al caliu de la institució renaixentista, s'ha de tenir molt

6. La decisió del grup dels 30 d'aprofitar l'avinentesa i intervenir-hi des de dintre, amb el conseqüent enfrontament amb la nova *élite* intel·lectual nascuda en la postguerra, que no tardà a acusar-los de col·laboracionistes, està comentada per Vicent SIMBOR, *Carles Salvador i Gimeno. Una obra decisiva* (València 1983), ps. 62-65.

7. La primera vegada que localitzem aquesta tesi adreçada a l'opinió pública és a *Poesias valencianes de Llorente*, «Las Provincias» (26-iv-1947).

8. Una síntesi excel·lent de les diverses propostes ortogràfiques fetes al País Valencià és la que trobem a l'estudi de Vicent SIMBOR i RORC, «Precursors immediats de Carles Salvador al País Valencià», dins la seua tesi doctoral *Carles Salvador i Gimeno, escriptor i gramàtic* (Universitat de València 1982, inèdita). També del mateix autor, vegeu *D'un passat tan present: l'acord ortogràfic de Castelló el 1932*, «Trellat», núm. 5 (primavera de 1982), ps. 30-42. En alguna ocasió les «rebaixes» enteses com a concessions a la capacitat del públic lector apareixeran fins i tot en una empresa dirigida per integrants de l'*élite* cultural a què ens hem referit en la nota 5. Podeu veure una anàlisi de la llengua utilitzada en aquesta empresa —la col·lecció de narració curta «Nostra Novella» (1930-1932)— a Assumpció BERNAL, *La narrativa valenciana de pre-guerra* (Montserrat 1987).

9. Són ben simptomàtics en aquest respecte els judicis exposats per Joan SOLÀ, *Del català incorrecte al català correcte* (Barcelona 1977), p. 123, que considera la *Gramàtica valenciana* (1951) de Carles Salvador com «un bon exemple de monolitisme lingüístic a favor d'un llenguatge culte, que és l'únic permès».

present aqueixa notable diferència entre la proposta estrictament literària dels autors i la tasca lingüística. Els protectors de Lo Rat Penat no podien imaginar que, amb l'entrada de representants de la vella generació, la institució faria ara justícia, sense pretendre-ho, a l'espectre real que sempre hi havia hagut al si del valencianisme, i que la sempre desmobilitzadora seu dels patriarques llorentians portaria a terme una tasca alfabetitzadora que, amb el temps, esdevingué un dels principals bastions de la represa. En efecte, des que el 1949 el nou president Manuel González Martí demanà a Carles Salvador —per amistat i simpaties personals— que col·laborés en la gestió, el mateix Carles Salvador juntament amb estudiosos com ara Enric Valor, Enric Soler i Godes i Josep Giner es feren càrrec de la Secció de Literatura i Filologia, des de la qual van organitzar els cursos de llengua de Lo Rat Penat i realitzaren una feina de difusió lingüística absolutament impagable. Fou, sens dubte, el guany més meritori que la «societat d'aimadors de les glòries valencianes» aconseguia per a la societat valenciana gairebé des de la seua fundació. Dissortadament, però, en el vessant estètic els resultats eren tan poc útils i encoratjadors com ho havien estat des de principis de segle.

La definitiva normalització —homologació— literària que una part dels nostres escriptors havien ajornat una vegada més té el suport incondicional de la generació més jove, una colla de nous entusiastes que s'apleguen a l'entorn de Xavier Casp i de Miquel Adlert Noguerol. Ambdós s'adscriuen, políticament parlant, a tendències dretanes i del catolicisme militant.¹⁰ Creiem que

10. Xavier Casp s'havia integrat en la seua joventut en les files de la Derecha Regional Valenciana (1930-1936), una alternativa moderadament liberal dins de la dreta espanyola que incorporà durant la Segona República el gros del conservadorisme valencià, el qual defensava la confessionalitat catòlica per a l'estat i que en el terreny autonomista no ultrapassava els límits d'un vague regionalisme econòmic; Miquel Adlert havia col·laborat activament en el setmanari «Acció» (1934-1936), òrgan d'expressió de l'Acció Nacionalista Valenciana (1933) i, en el 1935, a Acció Valenciana (1935-1936), que actuarà amb uns plantejaments paral·lels als de la Derecha Regional Valenciana, tot subratllant, però, la vessant valencianista. Xavier Casp va nàixer a Carlet (Ribera Alta) el 1911 i fou deixeble de J. M. Bayarri, en la revista del qual, «El Vers Valencià», publicà els primers poemes. Col·labo-

no és agosarat de pensar que la ideologia dels principals protagonistes d'aquesta nova *élite* intel·lectual afavorirà en bona mesura les seues activitats.

Una època que tendia a lloar aquelles institucions tradicionals més pretesament «naturals» com eren l'Església i la família no podia mirar amb ulls sospitosos l'exaltació caspiana de la religió, de l'amor conjugal, el paisatgisme sentimental o l'intimisme inofensiu dels poetes menors.

D'altra banda, aquest conservadorisme ideològic no produïa només una temàtica concreta i s'inclouïa en una línia estètica també concreta —fonamentalment la de l'escola anomenada postsimbolista—, sinó que, en fer-ho, rebutjava el compromís «polític» i consegüentment s'oposava a qualsevol pràctica poètica que s'hi acostés.

Amb aquests pressupòsits, doncs, és fàcilment explicable que fos precisament el binomi Casp-Adlert qui exercís el domini sobre un conjunt d'autors que podríem denominar «grup poètic de postguerra». Xavier Casp i Miquel Adlert posseïen les claus que els havien de permetre d'exercir aquest domini: la direcció de l'Editorial Torre,¹¹ tasca que òbviament els col·locava

en una situació privilegiada i, paral·lelament, la confiança que els nuclis intel·lectuals del Principat hi havien depositat, ja que representaven no sols la voluntat, sinó una pràctica definitivament integradora.

Xavier Casp obtingué l'aplaudiment unànime de tots aquells que aleshores desitjaven un futur millor per a la literatura catalana: Rafael Ferreres, Adolf Azcorraga, Miquel Batllori, Joan Bta. Torrelló, Carles Cardó, Joan Triadó, Josep Lluís Valera, G. Renart i Joan Fuster, entre d'altres. Tots coincidiren a proclamar Casp com a definitiu restablidor de la normalitat literària al País València.¹²

Quan hom es referia a «normalitat literària» parlava de dues coses: de la qualitat lingüística, utilització d'una llengua normativitzada, acurada i correcta, que admestia sense embuts el qualificatiu de literària, i una temàtica que a la fi superaria els vells tòpics de la poesia anterior per «universalitzar-se» definitivament. Justament aquest projecte de normalitat és el que s'oposa frontalment a la nova estratègia de Carles Salvador¹³ i el que Casp manifesta públicament al primer número del butlletí «Esclat» amb un article titulat *Sobre València, els valen-*

---

rador en distintes publicacions d'arreu dels Països Catalans, allò més destacable en el seu historial cívic és sens dubte la fundació de l'Editorial Torre, de què parlarem més endavant, on publicà tota la seua obra poètica. Obtingué la Flor Natural en els Jocs Florals de Perpinyà el 1950 i el premi València de literatura amb el poemari *Silenci* el 1969, editat l'any següent. Al seu primer llibre, *Volar* (1943), havien de seguir *La inquietud en calma* (1945), *Jo sense tu* (1948), *On vaig Senyor?* (1949), *Aires de cançó* (1950), *Goig* (1953), *Esparces* (1953), *Jo cap de casa* (1962), *D'amar-te, amor* (1963), *Silenci* (1970) i *Jo també tinc set* (1976). És autor, a més a més, d'un llibre de narracions, *Proses en carn* (1952), i del llibret de l'òpera *Vinatea*. Miquel Adlert i Noguero l va nàixer a Paterna (Horta) el 1911 i es llicencià en dret a la Universitat de València. Cofundador de Torre, destaca per la seua obra en prosa *El salze de la sendera* (1953), llibret de narracions, *Cor al nu* (1956), aplec de narracions, i la novel·la *larga I la pau* (1953). Per a totes les dades biobibliogràfiques, *vid. Gran enciclopèdia de la Regió Valenciana* (València 1973).

11. Editorial Torre va ser fundada per Miquel Adlert i Xavier Casp el 1939 i va durar fins al 1965, que van haver de tancar a causa de la llei de Premsa, que els obligava a ser una entitat comercial. Edita el primer llibre, *Volar*, de Xavier Casp, el 1943, quan arriben les primeres autoritzacions per publicar versos en català, amb una sèrie d'imposicions, però: el nombre de pàgines, que no podia excedir de trenta-dues, i el títol en castellà. Els permisos per publicar

---

prosa encara es feren esperar i no és sinó fins al 1949 que apareix *Raimet de pastor*, de Josep Sanç Moia, tot i que des del 1944 hi havia elaborat un pla editorial on figurava la col·lecció «L'Espiga», que incloïa narració i assaig. Un any abans que *Raimet de pastor*, el 1948, ix a la llum il·legalment la revista «Esclat», ja que l'autorització li havia estat denegada. L'editorial va publicar un total de 62 llibres, en una nòmina on figuraven tots els autors valencians del moment i alguns del Principat: Enric Valor, Jaume Bru i Vidal, Maria Beneyto, Vicent Andrés Estellés, Joan Valls Jordà, Francesc de Paula Burguera, Manuel Sançis Guarnier, Joan Fuster, Alfons Cucó, Felip Mateu i Llopis etc.

12. Es tractava, doncs, d'un fet assumit per tothom, com podem comprovar en Miquel ADLERT NOGUERO, *L'actual literatura catalana al País Valencià*, dins «Homenatge a Carles Riba en complir seixanta anys (Barcelona 1953). És sorprenent, tanmateix, que, vist des d'ara i a manca d'estudis més profunds, el veredicté continue essent el mateix. Vegeu, per exemple, Joan FUSTER, *Literatura catalana contemporània* (Barcelona 1980), p. 357.

13. La discussió entre ratpenatistes-endarrebits i antiratpenatistes-innovadors, on curiosament el primer grup havia defensat als anys trenta les posicions que ara encapçala el segon, la trobarem també documentada a Vicent SIMBOR I ROIG, *Carles Salvador. Una obra...*, ps. 208-215.

cians i llurs coses.¹⁴ Un altre article, aquest escrit per Miquel Adlert tres anys després, el 1951, insisteix sobre la qüestió. El seu títol és ben explícit: *La literatura valenciana com a excepció i com a normalitat*, aparegut a la revista «Ariel».¹⁵ En aquest segon article es defensa la consideració de la literatura valenciana com a literatura «normal» i no d'excepció, oposant-se així a la tolerància crítica i reclamant uns nivells d'exigència exactament iguals als aplicats a qualsevol altra literatura. I açò fent explícita l'existència al si de la societat valenciana d'aquestes dues tendències i atacant Carles Salvador, Almela i Vives i de retruc Mascarell, Soler i Godes i Thous Llorens. Se'ls acusa de no assumir el paper de generació «vella» i de mesclar-se «amb pseudo-literats de la més ínfima categoria». Malgrat tot, Adlert planteja la qüestió de manera prou «elegant», però no per això menys combativa. En canvi, Casp és alhora més subtil i feridor que Adlert, ja que relaciona els dos vessants, el de l'exigència i el de la facilitat lingüística, amb els dos impulsos naturals dels valencians tot comparant-los amb els andalusos, impulsos que esdevenen sinònims de «superficial i profund», «l'home improvisació» davant «l'home meditació», símptomes —diu— de dues «ètiques»: la de la tradicional negligència del «no cal més» davant la del vertigen modern de la velocitat.

Casp no sols descriu els punts contradictoris d'ambdues estètiques, sinó que les interpreta com a manifestacions naturals de la personalitat valenciana i diu categòricament que «tot és saber qui venç a qui». Amb molta subtileza associa la facilitat a totes les manifestacions «tòpiques» valencianes mitjançant la comparació d'«el cante jondo» amb «les albaes», la sornegueria i l'«*holgazanería*» amb el «ja està massa bé». Així, l'estètica oposada a la que ell propugna no és només fàcil, superficial, improvisada, negligent i antiquada, sinó un reflex literari del meninfotisme i la peresa. I encara arriba més lluny. Si totes aquestes característiques són per a ell eminentment negatives, una literatura que aspira a re-

flectir-les és una mostra de «narcisisme col·lectiu» que —i ací agafa un judici d'Ortega y Gasset sobre els andalusos tot aplicant-lo als valencians— porta a «complaure's donant-se com a espectacle als estrangers».

Curiosament, Casp, que es caracteritzava per l'absència gairebé absoluta de judicis «polítics» explícits, extrema tant el seu atac contra la poesia populista, que en aquest cas s'atreveix a parlar de la guerra que «ha fet trontollar la lògica» i molt hàbilment fa entendre que l'estètica que ataca és filla directa d'aquesta manca de lògica. En qualsevol cas, aquesta frase es refereix millor a un estat psicològic que no pas a la denúncia de les situacions genèriques o concretes que directament el provoquen.

La superioritat de l'emoció moderada i mesurada, treballada al cap i a la fi sobre el goig arbitrari i irreflexiu, és una altra de les crítiques de Casp, crítica que ara va adreçada al vitalisme irracional que com a fenomen psicològic pot derivar d'una guerra i no, en canvi, a unes circumstàncies socials que impedeixen el goig veritable al qual ell es refereix.

Acaba l'article entrant de ple en el terreny de la literatura i, tot i que no esmenta cap nom com ho farà Adlert, l'escrit pren un caràcter personal que no degué agradar pas gaire a qui es donés per entès («Sort que és més fàcil salvar a qui escolta que a qui parla!»).

Malgrat tot, com diu Fuster,¹⁶ «la disputa, per manca de publicacions adequades on esbravar-se, va ensordir-se ràpidament: avui queda ja superada, i cada poeta en el lloc on era a l'instant de començar-la». I això ho diu Fuster l'any 55.

Un cop exposades aquestes consideracions generals sobre el concepte de normalitat literària que definia les bases del nou grup, parlarem ara de la seua constitució i les seues característiques. Es tracta d'un grup que inicia unes relacions de continuïtat a partir d'un plantejament d'entrada coincident. Persones alienes, fonamentalment personalitats culturals del Principat, projectaven sobre aquest grup, sobre l'Editorial Torre i sobretot sobre Casp, una mirada que els atorgava un caràcter gairebé institucional, justament

14. Xavier CASP, *Sobre València, els valencians i llurs coses*, «Esclat», núm. 1 (juliol-agost, de 1948).

15. Miquel ADLERT, *La literatura valenciana com a excepció i normalitat*, «Ariel», núm. 21 (gener-febrer de 1951), ps. 29-30.

16. Joan FUSTER, *Antologia de la poesia valenciana* (València 1988²), p. 58.

per la seua pràctica normalitzada en un moment en què això era difícil per a tots. La guerra i els primers anys de la postguerra havien semblat la por i la desconfiança entre els intel·lectuals valencians que no havien acabat en l'exili o a la presó. Fou entre el 1940 i el 1945 que molts valencianistes contraris al règim comencen a refer-se del gran trasbals i restableixen els contactes.¹⁷ Tot i que la procedència estètica era molt diversa, hi havia el desig comú d'iniciar una activitat cultural que havia estat interrompuda. Així es van iniciar les tertúlies a casa de Miquel Adlert.

La tertúlia quedà ben delimitada entre l'any 43 i l'any 45, i tingué, segurament, el seu punt més culminant als voltants del 1950. S'adscriuen a aquesta primera etapa homes com ara Enric Valor, un dels primers assistents, Casp i Adlert, evidentment, Bru i Vidal, Rafael Villar, Andrés Estellés, Joan Fuster, Maria Beneyto... Al principi aquestes tertúlies eren força nombroses. Hi acudien tots aquells que tenien alguna cosa a dir en el panorama literari d'aquell moment. Amb els que hi arribaven de nou n'hi havia d'altres de la generació dels trenta: Carles Salvador, Almela i Vives i el mateix Soler i Godes. Aviat, però, les relacions entre aquests darrers i el binomi Casp-Adlert es feren complexes i, ben mirat, desproporcionades i absurdes. La polèmica es va establir en termes de «joves *versus* vells» i literatura normal *versus* literatura d'excepció. Sota aquests títols, tanmateix, s'amagaven rancúnies personals motivades per diferències polítiques.¹⁸

De fet, les relacions entre Casp-Adlert i Carles Salvador-Almela i Vives van ser tan primerenques i van durar tan poc que la majoria dels membres que conformaven la tertúlia durant la dècada dels cinquanta gairebé les havien arxivat en l'oblit. El minigrup escindit va crear una tertúlia paral·lela en una llibreria de vell del carrer de les Comèdies de la mateixa ciutat de València. Hi assistien tots aquells que defensaven el creu d'una literatura de temes populars i facilitat tècnica a fi de poder arribar així millor al poble. No cal dir com n'estigueren de

17. Les dades estan extretes d'una conversa amb Enric Soler i Godes el 10 de febrer de 1982 i posteriorment refermades el 7 de maig de 1987.

18. Joan FUSTER, *Antologia...*, op. cit., p. 58.

lluny d'aconseguir-lo. A hores d'ara tothom reconeix que l'absència d'un públic lector no ve donada tant pels temes o la tècnica que s'empren en el treball literari com per la manca d'una infraestructura adequada i de condicions objectives de tota mena: socials, polítiques i culturals.¹⁹

Per la seua banda, la tertúlia de Casp i Adlert va patir diverses vicissituds. I, malgrat tot, si valorem les condicions en què es va produir, quasi podem qualificar la seua durada d'excepcional. Els problemes —ocasionats principalment per diferències ideològiques i estètiques no exemptes de personalismes— van fer que les reunions fossen cada vegada més intermitents i que els seus membres anessen desapareixent a poc a poc, fins a no acudir-hi mai més. Es mantenia, però, un cert equilibri per tal de no produir el trencament definitiu.

En efecte, després dels primers abandons, la tertúlia conegué una segona etapa de reviscolament, en la qual, si bé alguns dels primers components deixaren d'assistir-hi, se n'hi afegiren de nous, la majoria de les generacions més joves: Lluís Aracil, Miquel Taradell i Miquel Dolç, acabats d'arribar del Principat, i Manuel Sanchis Guarnier, que tornava del seu exili a les Illes.²⁰

Si la primera etapa s'havia caracteritzat per la clara oposició a Carles Salvador i Almela i Vives, aquesta segona se centra en els retrets contra Andrés Estellés i Fuster. La tensió entre aquests intel·lectuals i els seguidors fidels de Casp era força evident. Els atacs, que sobretot anaven destinats a Fuster, van provocar que alguns membres de la tertúlia deixessen d'assistir-hi. La tensió s'aguditzà a propòsit d'un afer entre Ombuena, que més tard fou director del diari «Las Provincias»

19. Creiem que Vicent Simbor l'encerta quan diu que «si és de veres que les propostes innovadores d'Adlert comptaven amb un públic gairebé inexistent, també és cert que els receptors de la poesia "accessible" de Carles Salvador i companyia no depassava la colla de la tertúlia de l'obrador de can Sanmartín» (Vicent SIMBOR i ROIG, op. cit., p. 212). En parlar de can Sanmartín, es refereix al taller d'orfebreria de Ricard Sanmartín Bargués, on se celebraven les primeres reunions del cercle dels 30 en la postguerra.

20. És interessant de remarcar que durant la seua estada a les Illes, Sanchis Guarnier va participar molt activament en la confecció del *Diccionari català-valencià-balear* dirigit per M. Antoni M. Alcover.

—l'únic periòdic que el general Franco no havia tancat després de la guerra—, i Joan Fuster. Es tractava d'un encàrrec que una editorial catalana havia fet a Joan Fuster: un volum monogràfic dedicat al País Valencià.²¹ Aquest va admetre l'encàrrec, però tardà a contestar, i l'editorial va decidir llavors de parlar-ne també amb Ombuena. Finalment va ser Fuster qui empenyé la confecció del llibre, però ni Ombuena ni Casp no van voler mai admetre la veritat, que Fuster havia estat el primer a rebre l'encàrrec i que s'havia tractat d'una confusió.

L'últim xoc entre l'un i l'altre s'esdevingué arran d'una polèmica sostinguda a la revista «Serra d'Or» a propòsit de la denominació que havien de rebre les terres del domini lingüístic català. Mentre que uns s'arregleraven al costat de Fuster amb el nom de «Països Catalans», d'altres, amb Adlert com a portaveu, preferien «Comunitat Catalànica».²²

21. Es tractava, naturalment, d'*El País Valencià* (Barcelona 1962).

22. El 6 de juny de 1961 aparegué a la revista «Serra d'Or», sota el títol *Sobre el fet diferencial valencià*, una carta que discutia a Fuster els termes amb què aquest s'havia manifestat respecte a la identitat i la nomenclatura amb què els valencians havíem de referir-nos a nosaltres mateixos i a tota l'àrea lingüística catalana. La carta de Fuster que havia suscitat la discussió s'havia publicat l'11 de novembre de 1960 i duia per títol *Apunts per a una rèplica a Vicenç Vives*. En síntesi, Fuster reclamava dels catalans estrictes, els catalans del Principat, un reconeixement de nosaltres, els valencians, com a catalans de ple dret, i que, en conseqüència, s'hi referiren tot utilitzant un nom global com ara Països Catalans. Ara, set mesos després, hom replicava aquella tesi tot defensant el particularisme del cas valencià, que ha de comptar amb una zona castellanoparlant a la qual —segons els autors— no pot renunciar, i la conveniència d'utilitzar un nom que el mateix Miquel Adlert havia posat ja en circulació, Comunitat Catalànica, perquè s'ajustava millor a la realitat que no pas Països Catalans. Aquesta carta està signada per Alfons Verdeguer, Josep A. Devesa, Rafael Villar, Vicent Casp i Verger, R. Tomàs Bèrnia, Francesc Navarro Navarro, Joan Garcia Rigal, R. Garcia Escrig, Diana Palmer, Andreu Monsó Nogués, PURE, Jaume Bru i Vidal, Josep Sanç Moia, Beatriu Civera, C. Arlandis, J. Guillamon, Bernat Garcia i Aparici, Alfons Cucó, Miquel Adlert Noguero i Xavier Casp. Fuster, per la seua banda, argumentarà, en una nova rèplica que «Serra d'Or» inclou a continuació de la carta ressenyada, que la «regionalitat» és aplicada a tots tres països i no únicament al País Valencià i les Illes, i que el mateix plural de «països» ja hauria d'indicar que no ens estem referint a cap subordinació ni annexió a un hipotètic centre.

Hom ha dit que Casp i Adlert tenien vocació de «pares espirituals». Aspiraven a exercir un control directe sobre la tertúlia, la ideologia dels seus membres i llur pràctica poètica. Òbviament, i per la pròpia lògica natural de la història, aquest intent estava condemnat, a la llarga, al fracàs, encara que és ben cert que durant una etapa determinada i sobre determinada gent (un Rafael Villar, un Bru i Vidal etc.) ho van aconseguir. Els noms més prometedors, és clar, se n'havien escapolit.

Als voltants del 1965 la tertúlia es va desfer definitivament i el binomi Casp/Adlert inicià un procés de reconversió a la defensa del secessionisme lingüístic i del «particularisme» valencià tot alineant-se amb la dreta més reaccionària i antivalenciana, que aviat va veure en la «qüestió nacional» una arma a utilitzar contra l'esquerra.

Poesia de postguerra: generació literària? Les publicacions

Quan parlem del grup poètic de postguerra ens referim a un conjunt de poetes aplegats a l'entorn d'un objectiu bàsic comú: la modernització i normalització de la literatura catalana al País Valencià. I això els feia practicar una literatura exigent que defugia les facilitats tècniques i els temes gastats.

Malgrat tot, ja sabem que no formaven un grup homogeni en absolut, ni pel que fa als plantejaments estilístics, ni quant a la seua pràctica. La concepció com a grup, doncs, sembla respondre més aviat a un criteri cívico-literari, com deia Sanchis Guarner,²³ ja que no es materialitza en una única línia concreta.

Només acabada la guerra, el 1939, Miquel Adlert i Xavier Casp funden l'Editorial Torre, editorial que complirà a partir del 1943 —any en què es permet la publicació del primer llibre de poemes—²⁴ un paper decisiu en la formació i la supervivència mateixa d'un grup de poetes, tots els qui després han ocupat un lloc en la història literària valenciana. D'altra banda, la

23. Manuel SANCHIS GUARNER, *Renaixença al País Valencià. Estudi per generacions* (València 1982?), p. 105.

24. En efecte, l'editorial s'estrena amb l'edició de *Volar* de Xavier Casp, després d'haver-li hagut de canviar dues vegades el títol original (*Nuesa* i *Voladissa*, respectivament) per un nom en castellà i amb l'exigència que el llibre no excedís les 32 pàgines (cf. nota 11).

tasca editorial comportava l'establiment d'unes connexions duradores amb el Principat, amb la qual cosa s'integrava la poesia valenciana dins de la literatura catalana moderna. Un aspecte cabdal per a la normalització era la integració no sols dins la literatura comuna que es feia aleshores al Principat i a les Illes, sinó també dins la literatura europea.

De manera que la tasca editorial de Torre anirà indefugiblement lligada a la constitució dels poetes de postguerra com a grup amb una significació conjunta. El 1944 s'esbossa un pla editorial que enclou el llançament de la col·lecció «L'Espiga», on es preveu de fer l'edició de llibres en prosa. La censura, però, no ho permetrà fins al 1949.²⁵ Dels seixanta-dos llibres que en total Torre va donar a la llum, cinquanta-un estan unificats dins la col·lecció «L'Espiga», vint dels quals corresponen a autors nous. L'editorial procurava que les edicions fossen acurades tant lingüísticament com estèticament, però les edicions eren reduïdes, d'uns dos-cents exemplars, i només es venien, a un preu bastant assequible, a la ciutat de València. Com ja hem dit, i fonamentalment a causa de les prohibicions governamentals, de primer només s'hi va publicar poesia, després ja s'hi publicarà prosa literària i asagística.²⁶ L'editorial va desaparèixer el 1966, quan la darrera llei de Premsa els va exigir de ser una entitat comercial.

Torre, pel volum de publicació i perquè va bregar en solitari durant l'etapa més dura de la dictadura, va ser sens dubte la plataforma valencianista més fecunda de la postguerra. Més tard, però, n'apareixeran també d'altres: el 1948 Ricard Sanmartí²⁷ funda

25. El primer títol fou *Raïmet de pastor*, de Josep Sanç Moia (cf. nota 11).

26. Hi van publicar Joan Fuster, Enric Valor, Jaume Bru i Vidal, Emili Beüt i Belenguier, Rafael Vilar, J. García Rigal, Maria Beneyto, Vicent Andrés Estellés, Miquel Adlert Noguero, Alfons Verdeguer, F. Navarro Navarro, Salvador Verdeguer, Josep Iborra, Joan Valls Jordà, Pere de València, E. Soler i Estruch, Francesc de P. Burguera, Andreu Monsó, Nogués, Francesc Codoñer, Alfons Cucó, Bernat Garcia i Aparici, Emili Rodríguez Bernabeu, Lluís Margarit, Vicent Casp i Verger, Manuel Sanchis Guarnier, Josep Ernest Martínez Ferrando, Felip Mateu i Llopis.

27. Ricard Sanmartí Bargués (València 1889-1974) hi va publicar la totalitat de la seua obra poètica: *Airet d'abril* (1950), *Entre dos clarors*

«Lletres Valencianes», i s'encarrega de la direcció. Edita divuit volums de temàtica prou heterogènia,²⁸ i el 1954 Nicolau Primitiu Gómez Serrano²⁹ realitza la mateixa tasca amb Sicània, molt més prolífica, ja que aconseguirà de publicar un total de cinquanta-dos volums, els més importants dels quals són dedicats a temes històrics.³⁰ Cal remarcar també una col·lecció llançada a Barcelona (1956-1958), on tenien un lloc

(1959), *Ressonàncies de l'Alguer* (1960), *La mel i la tardor* (1962). Ultra la seua tasca editorial i de difusió periodística, potser la major contribució en el terreny cívic la trobem en el paper que va fer com a president dels Cursos de Llengua Valenciana de Lo Rat Penat, en uns anys particularment difícils. S'ha de destacar també que, juntament amb el dibuixant Vicent Ramil i el també poeta Josep Maria Esteve Victoria, fundà la primera publicació fallera redactada amb correcta ortografia valenciana, la revista «Pensat i Fet» (1912-1972).

28. També «Lletres Valencianes» va intentar d'arreplegar autors joves i una temàtica variada no específicament literària.

29. Nicolau Primitiu Gómez Serrano (Sueca 1876 - València 1971), enginyer tècnic especialitzat en química i mecànica, es convertí, al marge de la seua dedicació com a empresari en la indústria agrícola, en un dels més grans erudits que ha tingut el País Valencià al segle xx. La biblioteca que ens ha llegat, amb més de trenta mil volums i quaranta mil fitxes de treball, a més de separates i fullets i peces de valor incalculable, n'és una bona prova. La major part de la trentena llarga de llibres que va escriure —a més a més dels nombrosíssims articles en la premsa i d'altres publicacions com «El Poble Valencià» o el «Butlletí de la Societat Castellonense de Cultura»— són dedicats a la prehistòria i arqueologia del País. Nicolau Primitiu fou també president de Lo Rat Penat i director degà del Centre de Cultura Valenciana, on s'encarregà personalment de la direcció de la secció de prehistòria i de la creació de la secció filològica.

30. Hi destaquen Francesc Moscardó, Francesc Almela i Vives i Antoni Igual Ubeda. De poetes, Casp, Francesc Puig Espert i Joan Valls, així com les edicions crítiques de V. W. Querol i Teodor Llorente i Olivares. De lingüística, no hi podia faltar Carles Salvador, ni podem deixar de remarcar la gran utilitat que per a generacions i generacions de valencians ha tingut i té en l'actualitat l'edició del *Vocabulari castellà-valencià, valencià-castellà* de F. Ferrer i Pastor. En prosa, Beatriu Civera, Josep Mascarell i Gosp, Maria Ivars i d'altres, així com l'edició de la col·lecció de narracions *Nostres faules*.

S'ha de remarcar també que Sicània comptava amb una revista del mateix títol de periodicitat mensual i subtítolada «Local, regional, nacional, sumària i guia de cultura valenciana», que sorgí bilingüe, però que hagué de limitar aviat les col·laboracions en català per problemes amb la censura.

autors valencians com Adlert, Casp i Maria Beneyto, que es caracteritzava per l'aplec que es feia en un mateix volum d'assaig, poesia i narrativa.

S'utilitze o no el controvertit terme de «generació», és ben cert que el grup poètic de postguerra tenia una certa consciència d'unitat, una unitat de tipus «pragmàtic», en diríem, que ben aviat es materialitzarà en un òrgan d'expressió propi. En efecte, l'Editorial Torre intenta, des d'un principi, de publicar una revista i, davant la prohibició governativa, trau al carrer il·legalment, el 1948, el butlletí «L'Esclat», que malgrat tot només tingué tres números, de periodicitat bimensual. El primer número va aparèixer amb trenta-dues planes, que en el segon van augmentar a quaranta-vuit. N'hi hagué un tiratge únic de cent cinquanta exemplars.

Hi van col·laborar noms ben significatius del grup —com ara Sanchis Guarner, Joan Fuster, Enric Valor, Emili Roca i Salvador, Josep Mascarell, Bru i Vidal— i també d'altres de més circumstancials (Sanç Moia, F. de Gàver, Ll. Margarit, F. Navarro, J. Segura, Maria del Puig Torres), a banda, és clar, dels directors Casp i Adlert. Ateses les circumstàncies, el butlletí demostra una amplitud de mires molt a considerar: no publicaren només poetes del grup, sinó també traduccions de poetes anglesos i francesos (com ara Sidney Keyes o Maria Noël), i al costat dels obligats espais per a qüestions lingüístiques van aparèixer articles d'opinió tant de tarannà estètic-literari com de caràcter general.

Ens agradaria destacar un article signat amb el pseudònim de «Sereneta»,³¹ especialment significatiu perquè tradueix el rebuig de tota mena d'«ismes» i molt especialment dels corrents «irracionals» que dominaven el panorama europeu de després de la Segona Guerra Mundial. És refereix, amb un evident to burlesc, a l'existencialisme com a pare del «desficaci» coetani i fa una breu però explícita defensa de l'«intellectualisme», tot ironitzant sobre la poca repercussió d'aquest en la literatura contemporània i alludint subtilment a la seua antiguitat amb la pretensió d'entronitzar-la. L'atac contra els «ismes» arriba al punt

d'interpretar la pertinença a una escola d'aquestes com a prova d'ínfima vàlua. Si hi ha algú amb algun valor, diu, és qui l'ha creada. Açò, és clar, és conseqüència d'un individualisme exacerbat i d'una concepció tradicional que considera que qualsevol pràctica és una «escola» excepte la pròpia o aquella que ell mateix defensa.

La unitat del cenacle de Casp no era, ja ho hem dit, estrictament estètica. En primer lloc, no tots eren poetes. Alguns dels que hi anaven escrivien prosa, com el mateix Miquel Adlert o com Enric Valor. D'altres ni tan sols conreaven la literatura. I ens referim a la primera etapa de la tertúlia, perquè després l'heterogeneïtat serà cada volta més gran. La qüestió cabdal ara és si hi havia coincidències estètiques o no.

Si tenim en compte que la major part dels poetes del grup conreaven una poesia «mediocre», o d'ínfima qualitat, sembla que hem d'agrair la poca coincidència de plantejaments estètics entre ells. De la primera etapa, només Casp era capaç d'oferir una imatge de poesia «moderna». Fora del grup, però, trobem poetes menors com Emili Roca Salvador o Josep Mascarell i Gosp, provinents tots dos d'una pràctica estètica de pre-guerra. Cal destacar molt especialment un poeta que mantindrà amb el grup uns contactes molt esporàdics i que crearà la poesia més complexa i moderna que s'havia fet fins llavors al País Valencià: Joan Valls Jordà.³²

Per primera vegada la història literària valenciana és comparable amb la del Principat. Quede ben clar que la situació continuava essent, com encara ho és, molt diferent. Ara bé, hi havia una certa sincronització que permeté una pràctica literària ajustada a la que es feia al Principat. Al País Valencià, però, aquesta va ser més aviat producte d'una voluntat ideològica que

31. «SERENATA», *Cosetes d'ara*, «Esclat», núm. 1 (juliol-agost de 1948), p. 46.

32. Va nàixer a Alcoi (L'Alcoià) el 1917, on resideix a hores d'ara. Encara que ha conreat uns altres gèneres, sempre ha destacat com a poeta. El 1956 fou nomenat mestre en gai saber per Lo Rat Penat. Actualment és membre de número en l'Institut de Estudios Alicantinos. Va començar el seu treball literari en castellà, però la major part de la seua obra poètica és en català. El primer text en la nostra llengua va ser *La cançó de Mariola* (1947), al qual han seguit *Presoner en l'ombra* (1955), *Grumet a soles* (1958), *Tast d'eternitat* (1960), *Les roses marginals* (1955), *Versos a Sara* (1967), *Hereu de solituds* (1972) etc.

no pas conseqüència lògica d'una certa història literària. Xavier Casp i Valls Jordà connectaren amb el Principat enmig del buit local més absolut.

Els poetes que inicien la seua tasca literària a la postguerra, durant la dècada dels quaranta, com són Casp i Valls Jordà, s'arreglaren en una tendència marcadament postsimbolista, la que podem considerar dominant —o almenys la més brillant— en la poesia catalana d'aquells anys. No creiem que siga necessari recordar què significava Carles Riba per a la represa cultural. El fet de pertànyer a la tertúlia no era, doncs, el fet determinant, ja que ni Valls Jordà, ni Roca Salvador, ni Josep Mascarell no hi pertanyien. Però, això sí, la pràctica postsimbolista els homologava i els «reunificava» de retop.

Una de les característiques que Sanchis Guarnier³³ atribueix als poetes de postguerra, tret de Fuster, que apostava més aviat per l'existencialisme ja des dels seus primers llibres, és l'intimisme. Aquesta vessant fa coincidir bàsicament els poetes valencians del moment. El poeta, enfonsat davant unes circumstàncies que li són adverses i totalment convençut de la seua impotència, «dimiteix» no sols del món sinó també de la seua vida individual en aquells aspectes que pogués tenir de «real». No és pròpiament la «vida» allò que se'ns presenta als versos, sinó un món interior intel·lectualitzat o sentimentalitzat la base del qual no és objectivable. De les dues vessants possibles de l'intimisme, l'intellectualisme i el sentimentalisme, la primera triomfa plenament tant al Principat com al País Valencià. Fuster³⁴ dona a aquesta tria una interpretació política; però no és l'única possible. Al Principat, dessota la imatge grandiosa del neonoucentisme, quallava el surrealisme i l'existencialisme, fint i tot s'hi deixaven veure les primeres notes realistes. Una cosa semblant va succeir al País Valen-

cià, amb totes les distàncies que es vulguen.

Un *status* crític marcadament parcialista s'havia elaborat des del Noucentisme. Un estat d'opinió a favor d'una literatura que defugia qualsevol representació de la realitat i que només l'havia d'admetre a partir d'un procés de manipulació abstracta que donava com a resultat una poesia intel·lectualista i hermètica, de minoria. Es vol reduir la paraula al concepte i al so, de manera que signifiqués tant musicalment com denotativament. El sentiment d'impotència davant la realitat i la creença que només una poesia d'aquesta mena podia situar la llengua catalana al lloc que li pertocava afavoriren el prestigi d'un poeta com Carles Riba, la qual cosa no impedí que a poc a poc els nous corrents no demostrassin la seua capacitat de fer una poesia digna.

La qüestió al País Valencià es complica. Al Principat es té clar des del Modernisme en què havia de consistir una poesia «normal». Entre nosaltres, els valencians, no. De manera que l'estètica del nou grup poètic es planteja enfrontada a la visió folklòrica i sentimental de la literatura i a la necessitat de fer-ne una proposta acceptable. La proposta teòrica no inclogué cap «escola» concreta. Aquesta es limitava a la pràctica. Casp assumeix, això sí, una teoria literària, l'única que el Principat havia santificat, el Noucentisme. Si Casp volia posar en circulació una llengua poètica «servible» havia de mirar el Principat. I el mirava amb uns ulls que donaven per bo tot allò que significava ordre, disciplina, contenció, mesura. Un model que li venia just a qui no es preocupava de manifestar la realitat. Per a ella, la vida era la vida i la literatura era la literatura. Amb aquests pressupòsits, conservadors i catòlics, trobà un bon model en López-Picó. Poeta de postguerra com era, havia de mirar també Carles Riba.

Casp mantenia fins i tot a nivell personal trets que recorden un bon neonoucentista. Fuster remarca que una poesia d'aquest tipus conduïa necessàriament a allò que ell anomena «anecdòtica distribució en capelletes».³⁵ I en capelletes s'organitzava l'ínfima vida literària de la València d'aleshores. Casp exercia de capellà sobre els que el deixaven exercir-ne, és clar. Juntament amb Adlert, els agradava sentir-se Ors i Carner.

35. *Ibid.*, p. 333.

33. Manuel SANCHIS GUARNER, *op. cit.*, p. 104.

34. Paga la pena de reproduir-ne els mots: «En trobar-se l'idioma en una situació angiosa que comprometia les seves possibilitats de subsistència cultural, s'imposava de compensar el perill apel·lant a un rigor reforçat en el pla de les realitzacions literàries. La llengua catalana no tenia altra salvació que la seva literatura, i aquesta literatura, com més "literatura" fos, més i millor acompliria la seva missió d'emergència» (Joan FUSTER, *La literatura...*, *op. cit.*, p. 332).

L'altra gran figura del moment, com ja hem dit, és Joan Valls Jordà. Aquest arriba al postsimbolisme per un altre camí. L'elecció de Valls Jordà sí que denota un veritable sentit de la impotència. Valls Jordà és un solitari *per se*, i les circumstàncies de la postguerra van aguditzar-ne la solitud. La lectura dels noucentistes l'introduí en una estètica que feia possible l'expressió del seu intimisme. Representa en solitari el postsimbolisme evolucionat, que inclou elements surrealistes i tota una sèrie de processos irracionals mitjançant els quals la natura i el cosmos apareixen com una unitat amb el poeta, farcida d'associacions confusònaries i desbordants.

Valls Jordà, al contrari de Casp, no recordarà mai un neonoucentista. «Desrealitza» tant com Casp o més, però mitjançant un esteticisme àmpliament preciosista que no deixa de «simbolitzar» preocupacions socials. La poesia de Valls Jordà pot ser entesa com una obra de transició entre dues tendències. Emili Roca Salvador³⁶ és un dels poetes que no aconseguirà de publicar durant la postguerra. Amb dos llibres inèdits, *El batec de l'oreig* i *Arc d'Amor*, s'insereix també en la línia postsimbolista, la qual cosa demostra que al País Valencià hi hagué un intent seriós de coherència estètica amb el Principat que, si no quallà d'una manera real, va ser a causa de circumstàncies alienes a la voluntat dels poetes. La poesia de Roca Salvador és també preciosista i llibresca, inspirada en les fonts clàssiques, i intenta per primera vegada al País Valencià «desdramatitzar» la poesia dins d'un estil que es tenia per rígid i sever.

36. Emili Roca Salvador nasqué a València l'any 1904. Col·laborador en diverses publicacions del País Valencià i del Principat, va participar en la VI Taula de Poesia.

Aquest és l'últim dels poetes que podem considerar postsimbolistes. Fora d'aquesta tendència, la poesia que es conrea entre els anys quaranta i cinquanta és aquella que reprèn el paisatgisme sentimental més tradicional. Josep Mascarell i Gosp³⁷ només publica un llibre en aquesta etapa, *Verd i blau* (1949), mentre que un altre poeta que se n'ix també, d'aquesta línia, Miquel Peris Segarra,³⁸ no en publica cap. Tampoc Matilde Llòria³⁹ no publicarà en aquest període. Amb una perspectiva ben diferent de la vallsjordiana, se situa, tanmateix, en el pont que va des de la preocupació intimista al realisme. Els elements de la realitat hi apareixen interioritzats, fins i tot amb un to didàctic. Sense arribar al drama, la poesia de Matilde Llòria és la poesia de l'angoixa, l'element clau per a una perspectiva existencialista o revoltada.

MAVI DOLÇ
ASSUMPCIÓ BERNAL

37. Josep Mascarell i Gosp va nàixer a Alcalà de Xivert (El Baix Maestrat) el 1910. Col·laborà assíduament als setmanaris «El País Valencià» i «El Camí». El 1959 publicà *Baladre*, i a la seua mort, ocorreguda a València el 1977, deixà un altre llibre de poemes inèdit, *Fulles soltes*.

38. Miquel Peris Segarra, nascut a Castelló el 1917, no publicà, efectivament, sinó molt tardanament: *Dissabte de maig* (1966), *Aiguamoll i senill* (1967), *Do d'amor* (1967), *Tríptic de primavera* (1968) etc. Ha guanyat diverses vegades els certàmens poètics dels Jocs Florals, i els poemes li han estat publicats sobretot en col·leccions privades.

39. Matilde Llòria va nàixer a Almansa (Albacete) l'any 1912, al si d'una família valenciana. Resident després a València durant 33 anys, ha estat assídua col·laboradora en la premsa de la ciutat. Va participar en les Taules de Poesia i el 1960 va obtenir el premi València amb *Altíssim regne*, publicat el 1965.